

L'exclusió dels pobres

Les catàstrofes s'acarnissen sempre amb els més pobres. La crisi sanitària actual té un impacte calamitosos en els col·lectius, famílies i persones que no disposen de condicions materials per afrontar-la. Les desigualtats socials també es tradueixen en l'àmbit de la salut: els índexs de mortalitat es disparen en els barris populars de les ciutats de tot el món. No és el mateix viure a Ciutat Meridiana que a Pedralbes. La pertinença de classe és un factor determinant. Si el capitalisme perviu, les conseqüències socials seran devastadores per a les classes populars.

Una de les obres teatrals que va exposar de manera crua l'alienació dels pobres en un sistema que els denigra i anul·la és *Woyzeck* (1836) de Georg Büchner. Estrenada pòstumament a Berlín el 1903, aquesta peça fragmentària i inconclusa és protagonitzada per Woyzeck, un jove soldat ras de 30 anys, que s'amistança amb una dona alegre amb qui té un fill. Al quarter, el baquete-gen com un subhome, ase dels cops dels seus superiors. A fi de completar un sou miserable, deixa que un doctor sonat el faci servir de conillet d'Índies per als seus experiments pseudocientífics.

Com assegura el firaire que es mofa de les classes il·lustrades, un soldat ocupa "el graó més baix del gènere humà". Woyzeck s'autodefineix, de fet, com "un pobre infeliç". La misèria l'aboca a un trastorn mental, a una espiral delirant i apocalíptica que, malgrat tot, li concedeix espurnes de lucidesa. Per exemple, quan afirma taxativament: "Un home ha de pensar per poder menjar" (la traducció és de Feliu Formosa). Un aforisme que sembla haver inspirat Bertolt Brecht —al qual d'altra banda també seduïa el món dels firaire.

És reveladora l'escena en què Woyzeck conversa, mentre l'afaita, amb el Capità. Cínicament, el seu superior el té

per un babau, perquè es deixa entabonar per les seves facècies, i per un amoral, per tal com ha engendrat un fill sense la benedició de l'Església. Woyzeck li engalta dues rèpliques antològiques. En la primera, apel·la a la bondat divina i al missatge filantròpic de Jesucrist. En la segona, invoca l'atenuant de la pobresa, que eximeix de la moral: "A la gent com nosaltres els toca ser desgraciats en aquest món i a l'altre. Em penso que, si anéssim al cel, hauríem d'ajudar a fabricar els trons".

En aquesta escena, ben resolta en la versió cinematogràfica —un punt expressionista i fidel a l'original— de Werner Herzog (del 1979), Woyzeck manifesta els seus dubtes sobre la virtut: la gent humil no pot permetre's aquest luxe. Però reconeix que, si fos tot un senyor, li agradaria ser "virtuós". La misèria el posa en mans del pervers Doctor, en un altre

dels passatges satíricament i grotesca més potents de l'obra. Tot i que proclama la llibertat de l'individu, el Doctor li nega la naturalesa i, per al seu assaig clínic, el sotmet a una dieta única de pèsols que agreuja la seva folia.

En suma, *Woyzeck* dissectiona el procés de deshumanització punyent dels més pobres amb l'*exemplum* d'un infeliç que, pressionat per l'entorn social i el sistema, es precipita a un atzucac tràgic. No és d'estranyar que els discursos neoliberals estigmatitzin els pobres com a culpables de la seva situació i els obliguin, com diu Woyzeck, a "fabricar els trons" —per bé que a la terra. Un cop convertits en pàries del sistema, és més fàcil que els poderosos hi disposin una "distància moral" que els estalviï la mala consciència i, finalment, els exclouin com a superflus "residus humans" (Zygmunt Bauman).